

VANHEMPIEN PÄIHDEKÄYTTÖ JA LASTEN TURVALLISUUS

- PÄIHDEHOIDON JA LASTENSUOJELUN VÄLISESTÄ
YHTEISTYÖSTÄ

Valtakunnalliset lastensuojelupäivät 1.10.2019

Harri Seppälä
Ylilääkäri, Päihdelääketiede
Terveystalo

Ylilääkäri, erikoisalajohtaja
Päihdelääketiede

Päihdelääketieteen erityispätevyys
Psykoterapeutti (ratkes)

- Kliinistä lääkärintyötä yli 45 erilaisessa päihdehoitoyksikössä v. 2001 alkaen
- Potilastyö, konsultointi, kehitys, koulutus

Puheenvuorossa käsitellään ensisijaisesti tilannetta, jossa
alaikäisten lasten turvallisuuden pelätään vaarantuvan lasten
vanhempien päihdekäytön vuoksi.

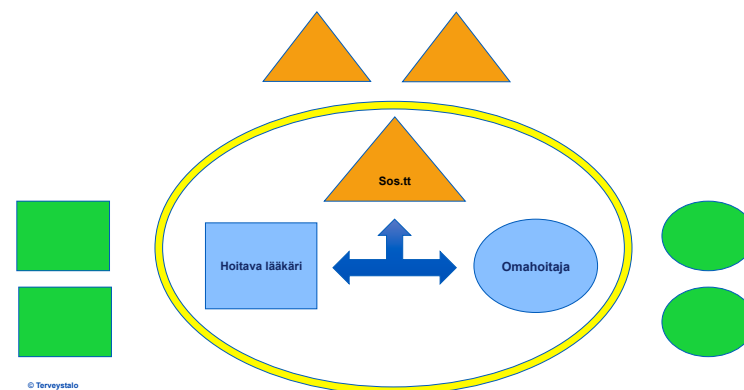
Tiedon ja näkemyksen lähteitä

- Kokemusperäinen näkemys
- Ratkaisukeskeinen ajattelu ja työtavat
- Signs of safety -toimintamalli
- Lainsäädäntö
- THL:n ohjeet lastensuojelusta ja huume-testauksesta

”Päihdeongelmaan liittyy voimakkaasti sen kieltäminen ja salaaminen. Siksi vanhempien päihteidenkäytön selvittämiseen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota. Oikea-aikaiset palvelut ja tukitoimet ovat erityisen tärkeitä. Vanhempien päihteiden käyttö on yksi syy pienten lasten huostaanottoihin Suomessa.”

(THL, lastensuojelun käsikirja)

Perustyökolmikko

Auttajan erilaiset roolit

Viranomaisrooli

- Mandaatti yhteiskunnalta
- Velvoitteet toimia

Terapeuttinen rooli

- Mandaatti potilaalta
- Mahdollisuudet toimia

Työnjakoa

Lastensuojelu

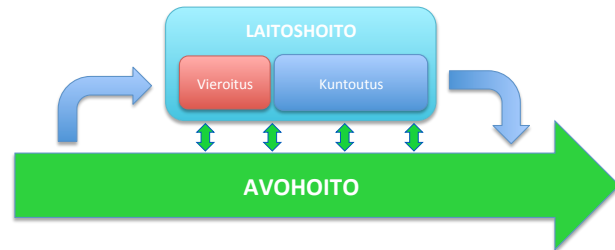
- Lasten turvallisuus
- Vanhemmuuden arviointi
- Perheen tukeminen sosiaalityön keinoin

Mielenterveys- ja päihdeyksikkö

- Asiantuntijatahona toimiminen -> tietoa lastensuojelulle päätöksenteon tueksi
- Vanhempien psyykkisen tilan, lääkekäytön ja päihdekäytön tutkiminen
- Psykiatrisen hoidon ja päihdehoidon järjestäminen

Laitoshoito on avohoidon työkalu

Terveystalo

9 © terveystalo

Vanhempien päihdekäytön tutkiminen

Terveystalo

10 © terveystalo

LS pyytää apua vanhempien päihdekäytön tutkimiseen

Terveystalo

- Päihdehoitoyksiköllä velvollisuus auttaa lastensuojelua
- **Lastensuojelu on päihdehoitoyksikön ensisijainen asiakas** – viranomaisrooli
- Päihdehoitoyksikkö tuottaa LS:lle tietoa vanhempien päihdekäytöstä, psyykkisestä voinnista ja yleisestä toimintakyvystä lastensuojelun tarpeen arviota varten
- Tutkimusjakso on vanhemmille **vapaaehtoinen** – mahdollisuus osoittaa LS:n huoli turhaksi

11 © terveystalo

Toimintaprosessi I

Terveystalo

1. LS ottaa yhteyttä päihdehoitoyksikköön ja toimittaa **kirjallisen kuvauksen** tilanteesta
2. **Viranomaispalaveri** – yhteisen tilannekuvan syntyminen, toiminnan hahmottelu
3. Vanhempien tapaaminen yhdessä LS:n kanssa – sovitaan jatkotoimista
4. **Tutkimusjakso** - jatkuva avoin yhteydenpito LS:n ja päihdehoitoyksikön välillä

12 © terveystalo

Toimintaprosessi II

Terveystalo

5. Vanhempien tapaaminen yhdessä LS:n kanssa – yhteenveto (myös kirjallinen) tutkimusjakson aikana tehdyistä havainnoista, suositus jatkotoimista hoidon/seurannan suhteen

6. Hoito-/seurantajakso

7. Yhteistyö jatkuu niin kauan kuin LS katsoo sen tarpeelliseksi

Päihdekäytön tutkimisen keinoja

Terveystalo

- Esitiedot muilta toimijoilta, mm. lastensuojelulta
- Asiakkaan ulkoasun ja käyttäytymisen havainnointi
- Keskustelu asiakkaan kanssa
- Keskustelu asiakkaan läheisten kanssa
- Hoitoyksikön/alueellisen potilastietojärjestelmän tietojen läpikäynti
- Hoitokertomusten tilaaminen aiemmista hoitoyksiköistä
- Asiakkaan ihon tutkiminen pistosjälkien varalta
- Alkometrin käyttö ("puhallutus")
- Verikokeet
- **Virtsasta tehtävät huume-/lääkeainetutkimukset**

U-huume-testauksesta I

Terveystalo

- U-huume-testaus on ajankohtaisesti ainoa käyttökelpoinen keino saada objektiivista tietoa henkilön laittomien päihteiden/lääkeaineiden käytöstä
- Huume-testaus on terveydenhuollon toimintaa
- Huume-testauksen toteuttaminen adekvaatisti vaatii erityisosaamista
- Lääkäri tulkitsee saadut tulokset

U-huume-testauksesta II

Terveystalo

- Sosiaalityöntekijöiden ei voi olettaa hallitsevan laboratoriotutkimuksiin liittyviä asioita – **LS:n ei pitäisi tarvita tilata/tulkita huume-testauksia**
- Pikaseulat vain täydentävässä roolissa – epäluotettavaa ja vajaavaista tietoa
- Valvottu näytteenotto, vain yllätystutkimuksia, laaja ja varmistettu lab.tutkimus (U-HuumLCt/U-HuumL-O)
- Lasten tapaaminen, pikaseulat ja vanhempien "päihteettömyys"
- U-huume-testaus on vain osa kokonaisarviota

U-HuumLCt

7-aminoklonatsepaami
nordiatsepaami
tematsepaami
tetrahydrokannabinolihapo
pregabaliini
oksatsepaami
4-hydroksialpratsolaami
ketiapiini
norbuprenorfiini
naloksoni

17 © Terveystalo

Terveystalo

Päihteinä käytettäviä lääkkeitä (kauppanimiä)

Terveystalo

- Diapam, Medipam, Stesolid, Xanor, Alprox, Rivatril, Temesta, Tenox, Opamox, Oxamin, Dormicum, Halcion, Insomin
- Suboxone, Temgesic, Norspan, Panacod, Ardinex, Tramal, Durogesic, Oxynorm, Oxycontin, Dolmed
- Zopinox, Imovane, Stilnoct, Somnor, Stella
- Lyrica, Neurontin, Gabrion
- Sirdalud
- Ritalin, Medikinet, Concerta, Attentin, Elvance
- Voxra, Zyban

18 © Terveystalo

Onko vanhemman lääkehoito asianmukainen?

Terveystalo

”Minulla on ADHD, paniikkihäiriö, univaikeuksia ja selkäkipuja”

Lääkityksenä:

Elvance 30 mg 1x2
Xanor 1 mg 1x1-2
Rivatril 2 mg 1x3
Tenox 20 mg 2x1
Norspan 20 ug/h depotlaastari
Lyrica 300 mg 1x2

19 © Terveystalo

Terapeuttinen työskentely vanhempien kanssa

20 © Terveystalo

Ratkaisukeskeinen ajattelu

Terveystalo

"Jos ei ole ongelmaa,
älä korjaa mitään.

Jos tekemisesi ei toimi,
tee jotain eri tavalla.

Kun asiat toimivat,
tee lisää samanlaista."

Terveystalo

Mistä puhutaan, se kasvaa

Työskentely vastahankaisten vanhempien kanssa I

Terveystalo

- Vanhemmat saattavat tulla kontaktiin lastensuojelun "velvoittamina"
-> epäluuloa, vihamielisyyttä, ongelmien vähättelyä/kieltämistä
- Työntekijöissä voi herätä negatiivisia tunteita -> vanhemmat saatetaan mieltää "hoitokielteisiksi", "sairaudentunnottomiksi", "motivoitumattomiksi", "yhteistyökyvyttömiksi" ja "hankaliksi"

Työskentely vastahankaisten vanhempien kanssa II

Terveystalo

- Myötätuntoinen suhtautuminen, kunnioittava kiinnostus vanhempien näkemyksiä kohtaan, kuulluksi tuleminen tunteen tärkeys, eietämisen periaate
- Avoimuus, rehellisyys, oman roolin selventäminen vanhemmille
- **Selkeät reunaehdot LS:ltä** -> mahdollisuus asettua "välimiehen" rooliin
- Reunaehtoien ja LS:n toiminnan kunnioittaminen, jämäkkyys

Huolen kuvaamisesta

Huolen kuvaaminen, ”vaaralause”

1. Kuka on huolissaan?
2. Millaisesta vanhempien käyttäytymisestä ollaan huolissaan?
3. Miten vanhempien käyttäytymisen pelätään vaikuttavan lapseen?

Huolen kuvaaminen, ”vaaralause”

Esim.

1. Lastensuojelu, isovanhemmat ja äidin veli ovat huolissaan, että päihteiden käytön vuoksi vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lasten perustarpeista, kuten vaipanvaihdosta, ruokailusta, päiväunista ja normaalista kontaktista vanhempiin, mikä aiheuttaa lapsissa turvattomuutta ja stressiä sekä vaarantaa hygienian ja fyysisen hyvinvoinnin.

2. Samat tahot ovat huolissaan, että vanhemmat käyttäytyvät fyysisesti väkivaltaisesti toisiaan kohtaan lasten ollessa paikalla, mikä aiheuttaa lapsissa suurta pelkoa, avuttomuutta, epävarmuutta ja turvattomuutta.

Mitä pitäisi tapahtua?

- Minkä asioiden pitäisi muuttua ja miten, jotta lastensuojelun tarvetta ei enää olisi?
- Kuvataan konkreettisesti tarpeelliset muutokset ja tavoitteita
- Vanhemmille kerrotaan **selkokielellisesti**, mitä heiltä odotetaan ja miten heidän pitäisi toimia, jotta lastensuojelu voisi riittävällä tasolla vakuuttua lasten turvallisuudesta ja lastensuojelun tarve päättyisi

Päihdehoidon ja lasten turvallisuuden välinen suhde I

Terveystalo

- Päihdehoitoon hakeutuminen tai pidempikään hoitokontakti ei itseisarvoisesti lisää lasten turvallisuutta
- Päihdehoidon tuella vanhempi voi kyetä muuttamaan käyttäytymistään siten, että lasten turvallisuus lisääntyy
- Oleellista on tarkkailla mahdollisesti tapahtuvia muutoksia pidemmällä aikavälillä
- Lastensuojelu harkitsee kullakin ajanhetkellä tarpeellisia toimia sen hetkisen tilanteen (ei tulevaisuudessa ehkä odottavan paremman tilanteen) perusteella

29 © terveystalo

Päihdehoidon ja lasten turvallisuuden välinen suhde II

Terveystalo

- Vanhempien ollessa laitoshoidossa ja lasten toisten aikuisten hoidettavana on lapsen turvallisuus sillä hetkellä konkreettisesti turvattu
- Vanhemman kotiutuessa laitoshoidosta ei ole vielä tietoa siitä, kykeneekö vanhempi muuttamaan käyttäytymistään myönteiseen, lasten turvallisuutta lisäävään suuntaan
- Vanhempien päihdekäyttö saattaa olla komplisoiva tekijä, ei välttämättä itse/koko ongelman ydin

30 © terveystalo

Yhteenvetoa I

Terveystalo

- **Lasten turvallisuus** on kaiken toiminnan fokuksena
- Lastensuojelun tehtävänä on huolehtia lasten turvallisuudesta ja heidän etunsa toteutumisesta
- Päihdehoidon tehtävänä on toteuttaa vanhempien terveydentilan tutkimus, hoito ja seuranta
- Yhteisesti sovittu yksityiskohtainen toimintamalli ja avoin tietojenvaihto luovat perustan toimivalle yhteistyölle

31 © terveystalo

Yhteenvetoa II

Terveystalo

- Uskotaan vanhempien kykyihin ja haluun toimia lastensa parhaaksi – positiivinen ja voimavarakeskeinen työote
- Positiivisesta perusvireestä huolimatta vaaroihin suhtaudutaan vakavasti, asetetaan selkeät reunaehdot ja tehdään tarvittavat päätökset lasten turvallisuuden takaamiseksi
- Päihdehoitoyksikkö pysyy LS:n yhteistyökumppanina niin kauan kuin lastensuojelun tarve on olemassa

32 © terveystalo

Kiitos